

CICLE DE PARVULARI, EDUCACIÓ OBLIGATÒRIA?

Toni Giménez i Fajardo

Introducció

Ja fa temps que aquesta pregunta és a l'aire, sobretot a l'aire dels qui vivim la realitat educativa de prop. Se la fan professionals de l'Educació Infantil i també ens la fem les persones que investiguem en aquestes edats. Fins i tot, a la universitat, hem procurat que l'estudiant de l'especialitat d'Educació Infantil, de Magisteri, també reflexioni sobre aquest afer. És curiós adonar-nos que la majoria d'opinions argumentades amb una base de reflexió sòlida, des del punt de vista pedagògic, estan a favor que aquest segon cicle de l'etapa d'Educació Infantil esdevingui educació obligatòria.

No pretenem prendre posició d'una manera taxativa en un «sí» o en un «no», més aviat som eclèctics. És una reflexió amb les cartes sobre la taula, bo i barallant possibilitats.

Fem ara un repàs dels avantatges i dels inconvenients aprofitant la reflexió de persones rellevants en el camp pedagògic com a suport per a la nostra tesi qüestionada, a fi de poder extreure un seguit de conclusions que alimentin, d'una manera decidida, la nostra posició professional davant d'aquesta decisió. D'entrada, però, tinguem en compte el Currículum d'Educació Infantil (1996: 4): «En finalitzar l'etapa d'Educació Infantil, els nens i nenes han d'haver adquirit unes capacitats que els possibilitin viure unes relacions estables i afectives amb si mateixos i amb els altres, un coneixement i interpretació de l'entorn, així com l'adquisició d'uns instruments d'aprenentatge que els permetrà anar formant part d'una societat cultural organitzada».

Què guanyem amb l'obligatorietat?

L'escola obligatòria va néixer el segle passat per tal que els nens i les nenes poguessin aprendre tot allò que els pares i les mares no els sabien ensenyar, ja fos

per desconeixement, per manca metodològica o per manca de temps. En el mateix segle, el 1818, Johann Heinrich Pestalozzi va reflexionar sobre l'educació de la primera infància tot reconeixent-la i revaloritzant-la (Josep González-Agápito, 1989: 4), i un segle després, el nostre il·lustre pedagog Alexandre Galí ja ens deia que: <Als sis anys, tot està jugat>.

Deixant de banda que el 100% dels nens i nenes anirien a escola (fet que ja gairebé succeeix actualment, si més no pel que fa a aquest cicle educatiu), guanyem la batalla en demostrar que l'etapa 0-6 és vital (que ve de vida) o sigui que com deia Galí (i aquests de l'Escola Nova ens van demostrar que s'ho estimaven i en sabien) als sis anys tot està jugat. Que l'estructura bàsica ja està feta i que els aprenentatges més importants ja estan assentats. Els aspectes psicològics, sociològics, pedagògics i biològics tenen un sentit i l'infant ha construït la seva identitat de persona, gairebé podríem dir que té un paradigma de vida, un model que és gresol de tot allò que ha experimentat i ha viscut. Per tant, des de la professionalitat educativa és on millor podem alimentar aquest model, perquè el nostre coneixement teòric i pràctic (no es poden deslligar ja que un va de bracet de l'altre) ens ofereix les bases fonamentals del coneixement del creixement de l'infant, un creixement que prou bé sabem que no és parcel·lat, sinó holístic, global, integrador i que tant els aspectes físics com els afectius i els cognitius fan un tot, que no hi ha res aïllat. Tota aquesta font de coneixement fa que nosaltres puguem modelar i guiar millor, des d'un centre educatiu, l'esdevenidor d'aquest ésser que comença a navegar en el curs de la vida.

Tenen les famílies els coneixements necessaris per a aquesta tasca? La psicòloga Maria del Mar García defensa que l'escola és la gran col·laboradora de la família, i nosaltres ho podríem acabar d'arrodonar dient que l'educació de l'infant, actualment, és un camí conjunt entre famílies i escola; ja no és només una substitució per «manca de» com apuntàvem al principi. García defensa que la programació curricular per a l'Educació Infantil es planteja estimular i optimitzar el desenvolupament global de l'infant, de totes les seves capacitats físiques, intel·lectuals, afectives, socials i morals. I la socialització de l'infant? Un dels problemes que sorgeix quan hom decideix portar un infant a escola és la relació mare-pare-món laboral. Segons Marta Mata (1988: 5): «La reclusió de la família nuclear en petites cèl·lules, en blocs de pisos allunyats del medi natural i, en ocasions, fins i tot social, on el nen més petit queda extraordinàriament desvalgut».

I la pròpia construcció de si mateix, com es pot fer sense el comparatiu de l'altre? Sóc jo en tant que hi ha un altre, si no, com sé què, com i qui sóc jo? L'escola ja no té només el paper d'ensenyar, sinó de donar els elements necessaris per tal que l'infant esdevingui persona, evolucioni i maduri. I això, a casa, és molt difícil d'assolir ja que pot esdevenir un refugi per a no madurar i servir d'amagatall. L'escola assumeix el doble rol, el rol de cau, de lloc d'aixopluc, de llar i, ahora, el mirall de tu mateix que no permet que t'hi amaguis perquè tard o d'hora et trobaràs o trobaran.

L'infant que ja ha passat per un centre educatiu té menys problemes d'integració, menys pors, menys negativitat d'assistir-hi, menys plors.

«L'educació obligatòria a 3-4 anys prevé mancances; l'infant pot créixer en un món més ampli que el familiar, pot viure dintre d'un col·lectiu general i es trobarà amb la realitat.» (Maria Teresa Codina, 1988)

Hi guanya l'infant, hi guanya l'acte educatiu i, per tant, hi guanyem tots. Obligar aquest cicle educatiu també ens permet revisar a fons quin és el futur social que volem, a què donarem més pes, en quins aspectes hem d'incidir i, sobretot, podrem conèixer més bé com funciona el pensament infantil. Sempre hem defensat que en el joc espontani i natural de l'infant és on realment veiem com és realment com a persona. Aquesta idea roussoniana, que tant va influir per fer fonedissa l'escola tradicional, és prou argument per defensar la necessitat de l'escola per part de l'infant que és en la interrelació i en l'acceptació de normes i regles, com està construint la seva escala de valors, escala difícil de construir si no és des de la col·lectivitat. Per exemple, com podem provocar que un infant aprengui sobre la solidaritat des de casa estant?

La pròpia percepció de la mainada serà molt més rica des de la col·lectivitat. El propi creixement tindrà en compte l'altre, per tant, farà fora, de mica en mica, el gran ego que posseeix en aquestes edats. Maria Teresa Codina (1987) dona molta importància al grup de tres anys pel que fa al seu desenvolupament. Cal fomentar la seva socialització a partir del joc-treball en comú que té la seva gènesi en el joc paral·lel i progressa vers la cooperació del projecte comú. Els 3 anys marquen una fita important en el desenvolupament de la persona: l'infant tot just comença a superar la fase en què, per a ell, tot es resumeix en una bipolaritat vivència-acció, amb la pluralitat de derivacions i d'implícacions que això suposa. La seva reacció davant de situacions, esdeveniments, persones i coses depèn de les possibilitats de sensació, l'autonomia que el farà capaç de resoldre els seus problemes interiors i socials, el parvulari ajuda l'infant a valer-se per si mateix, a assolir més autonomia i de més qualitat. Hi treballem els tres tipus de contingut, no ens quedem només amb aspectes conceptuals; els procedimentals i els actitudinals, sobretot aquests darrers, són la base de la formació humana de la persona. Alhora, l'obligatorietat provoca que cap infant, per situació socioeconòmica concreta, no pugui assistir-hi; la capacitat de reflexió sobre allò que sent, pensa i fa, la necessitat de tenir en compte el coneixement previ per al nou coneixement que cal integrar i que David Ausubel anomenà significatiu, el desenvolupament del llenguatge, del vocabulari, de la capacitat de saber comunicar amb efectivitat allò que sent, la necessitat que desenvolupi tots els tipus de llenguatge (gestual, corporal, musical, plàstic, verbal, lògic) perquè sàpiga reconèixer en cada un quin és el que li va millor per a comunicar-se, el propi desenvolupament motor que el vehicula cap a tot allò a què ha d'accedir, la importància de l'estimulació a tots els nivells per a assolir autoestima i el valor d'estima i respecte envers la seva pròpia vida, la dels altres i la de tot allò que ens

envolta... i una tirallonga immensa d'altres aspectes educatius que cal tenir en compte, dia a dia, si volem realment arribar a una de les grans finalitats que ens planteja la LOGSE, i no només el nostre sistema educatiu actual sinó qualsevol sistema educatiu, quan ens plantejem que l'educació ha d'afavorir el desplegament de totes les capacitats de l'individu. Tal com ens afirma Pia Vilarrubies (1993): «Després de l'escola bressol, el petit continua desenvolupant la seva intel·ligència pràctica que s'enriqueix progressivament per la capacitat representativa. A través d'aquests anys, el petit va interioritzant l'activitat i el seu pensament es va articulant, cosa que li permet de representar els fets establint relacions de contigüitat. El parvulari ha de ser un medi idoni on els petits trobin ateses les seves necessitats, on el petit se senti motivat a voler conèixer i a participar en la transformació de l'ambient, en l'adquisició de les normatives i convencions socials, entre elles el joc i el llenguatge».

Si volem que siguin les màximes possibles i ben desplegades, només l'obligatorietat; per tant, l'assimilació ben compresa per part de mares i pares que l'educació no és guardar ni només entretenir ni vetllar tan sols pels continguts de fets i conceptes del cicle de parvulari, és clau per poder realitzar una tasca duta a terme per professionals il·lusionats que no tan sols tenen en compte que els infants si cauen a terra (vital per a fer-se gran) el mal queda guarit ràpidament, sinó que tenen en compte cada nen i cada nena com un ésser humà amb una riquesa personal impressionant per qui cal lluitar a cor què vols en bé de la seva pròpia felicitat que només aconseguirà si veu feliços els altres, per tant, allò que en un llenguatge professional definim com empatia: veure el món des de dintre de l'altre, ficant-se dintre de la pell de l'altre.

«Psicòlegs, pedagogs, sociòlegs coincideixen a assenyalar l'enriquiment que suposa per a l'infant l'assistència a un centre educatiu on, sota la guia d'una persona professional, troba companys i companyes de la seva edat.» (Marta Mata, 1988)

Un estudi realitzat pel Ministeri d'Educació i Ciència (Diari Avui del 2-11-1998) sobre el rendiment de l'alumnat a Primària recomana dur els nens i nenes a l'escola a partir dels tres anys, atès que el rendiment escolar dels alumnes que van començar a anar a escola als tres anys resulta superior al de la resta de companys que van arribar a l'escola amb altres edats. Els alumnes de sisè de Primària que van ser escolaritzats als tres anys són els que assoleixen un millor rendiment.

Què perdem amb l'obligatorietat?

Actualment hi ha alguns petits nuclis de persones (mares la majoria) que opten per deixar la feina que realitzen, almenys durant uns anys, i dedicar-se plenament als fills i filles, és el que anomenen «segon alliberament» (Carlos Fresneda, 1998), ja que el primer alliberament va ser que la dona deixés de fer de mestressa de casa per dedicar-se professionalment a una feina o ofici, tot entenent que les feines de casa quedaven repartides entre dona i home i que feines com la neteja es deixaven en

mans de feineres o dones de fer feines i part de l'educació dels infants a càrrec de cangurs, persones grans (contractades o familiars) o llars d'infants (evidentment, el nom de guarderia ja l'hem fet fora del vocabulari professional). Les mares que opten per aquest segon alliberament consideren que és molt més important la tasca educativa. És clar que no totes les parelles poden realitzar aital decisió, car en la majoria de famílies cal el sou de mare i pare per poder tenir una estabilitat econòmica. Hi ha un moviment de persones que creu que, fins als tres anys, l'infant hauria de ser educat pels pares. Parlar de parvulari ja és tota una altra cosa. L'infant deixa de ser bebè (recordem que bebè, per definició, és aquell infant de 0 a 3 anys).

Sorgeix, doncs, la necessitat educativa: per què pare i mare no poden realitzar part de la tasca educativa dels seus fills i filles? Realment és tan important tot això que ens aventuren els experts educatius? Pot estar molt mancat de possibilitats l'infant que no assisteix ni a una llar d'infants ni cursa el cicle de parvulari? És la competitivitat futura la que ja ens està predeterminant que com més d'hora s'assoleixin els objectius educatius, marcats en el currículum d'infantil, és millor?

En analitzar de fons cada un dels cursos de l'etapa infantil anem descobrint que cada cop més els infants estant assolint els objectius més d'hora. Allò que pertany a <P3>, ja està assolit a <Llar d'infants 2 anys> i així successivament. El que queda clar és que si aquest cicle esdevé algun dia obligatori caldrà revisar a fons el currículum infantil i reestructurar-lo. On ens pot dur aquesta cursa «assolitiva d'objectius»? És important llegir i escriure abans dels 6 anys? Curiosament Rudolf Steiner, per citar un autor en concret que s'hi negava i que va crear la Pedagogia Waldorf, considerava que fer-ho abans de la segona dentició no era gens convenient i els seus són uns arguments de tipus filosòficoantropològic no pas sociològics.

Quins inconvenients poden sorgir de la necessitat d'obligar l'assistència a l'escola d'aquest cicle? Sabem que gairebé tots els nens i nenes entre 3 i 6 anys hi assisteixen, però obligar voldrà dir que esperem uns resultats i que al final de l'etapa d'infantil caldrà tenir unes capacitats sine quan non per accedir a Primària. Estem suficientment capacitats nosaltres, els professionals, per saber què és el que hem de demanar exactament? I si ho estem, ens pot fer basarda saber que els canvis socials i tecnològics provocaran, a totes, una revisió continuada d'allò que estem ensenyant en aquestes edats, sobretot pel que fa a continguts de fets i conceptes?

Josep Marés (1997), basant-se en una enquesta feta a pediatres catalans, dins de la V Reunió Anual de la Societat Catalana de Pediatria, en què es va realitzar un debat sobre llars d'infants, ens diu que un 50% dels enquestats creu que l'atenció exclusiva dels pares o familiars que conviuen a casa és la més recomanable en la cura i educació dels menuts entre un i tres anys. I el 48% considera millor realitzar aquesta tasca per part d'una llar d'infants. Conclou que no hi ha una edat òptima per a l'escolarització obligatòria de la mainada, sinó que depèn de cada infant, però segons el nostre parer això comportaria no poder classificar els infants per edats,

sinó fer-ho per nivells de maduració personal, fet que comportaria greus problemes d'organització.

Quina ha de ser l'epistemologia en aquesta etapa? Com construeixen els infants el seu coneixement? Quin és el tipus (o els tipus) de coneixement que cal que coneguim? I la barreja ètnica, facilitarà aquesta construcció? Com creem una epistemologia entre païos i gitanos? I entre musulmans i cristians? Si la nostra és una preocupació filosòficoeducativa no és fàcil respondre a tots aquests interrogants perquè ja no n'hi ha prou amb dir que la societat demana aquest cicle obligat, hem de respondre des de la pedagogia, no des de la necessitat sociològica o política. La pedagogia té prou estatut com per poder (i haver del) donar resposta amb una base ben argumentada. Però, qui llança la primera pedra? La filosofia oriental ens ensenya que la filosofia s'inicia pel dubte, que qui dubta és qui ja està fent un plantejament filosòfic i nosaltres volem dubtar perquè, si ho mires d'una banda, l'obligació es fa imprescindible i, si ho mires per una altra, l'obligació condemna, i això sempre és perillós en educació, entenent aquest concepte més enllà d'una simple escolarització. Benaurement per als infants, no tota la seva educació és dada i beneïda en una escola (això podria tenir el risc de ser massa dogmàtic), des d'altres àmbits educatius com una ludoteca o un esplai (educació no formal) o des de la família o l'ambient social (educació informal), l'infant rep estímuls per anar construint la seva pròpia realitat i cosmovisió.

Quan hom investiga s'adona de la relativitat de tot allò que està investigant i no li queda més remei que apropar-se a l'eclecticisme, o sigui prendre posició al bell mig de la situació. Som aquí. És difícil saber què és el bo i millor en pedagogia, oi? Cada cop més, som del parer que de les grans teories hem d'aprofitar allò que a cada context i situació ens va millor i convertir-les en microteories que en aquell moment, situació, grup d'infants i realitat social ens és més escaient. Aquest és el perill de fer passar tothom pel mateix llistó, que els ritmes i velocitats són diferents i fa una certa basarda pensar que això ho hem de provocar a infants tan petits.

Què veiem des de la formació inicial, a la universitat?

Moltes noies (i per sort dels infants, també algun noi) joves i il·lusionades que, a partir de les seves experiències educatives personals, els records de la seva escola infantil i l'interès a educar edats petites, descobreixen tot un món de possibilitats del qual no poden descuidar els aspectes teòrics (que tanta poca gràcia els fa) car la teoria és la fonamentació de la pràctica educativa i no l'hem d'entendre com a oposada a la pràctica, ans tot al contrari, com un aspecte més: sense teoria no hi ha una pràctica fonamentada, sense pràctica no podem fonamentar una teoria. Veiem persones que en la seva formació inicial veuen de seguida que educar no és fàcil, que la mainada necessita estima i alhora referents constants, que la disciplina no és fàcil, que tenen molt per la mà això de saber prendre't el pèl i que cal molta dosi de paciència, calma i parsimònia. Ens fa l'efecte que des de les facultats hem de des-

vetllar-los l'interès per al coneixement profund dels infants sense que pel camí perdin la il·lusió i certa ingenuïtat que cal reivindicar a totes si volem trescar anys i anys amb la menudalla. Com diu l'escriptor de literatura infantil i juvenil Enric Larreula: «Ser un infant entre infants, però que simplement té més anys». I amb els anys anem veient que ser adult, com diu la cançó, no és gens fàcil; però ser infant tampoc ho és i procurar que no perdin alguns dels seus aspectes connatursals, que fa que els admirem, encara és més complicat.

Des de les pràctiques, que tal com diu Jaume Cella (1996: 78) haurien de ser el tronc gruixut de Magisteri, calen bons models d'escola infantil on aprendre el dia a dia, cal veure diferents metodologies, cal oferir-los un ventall ben ampli de recursos didàctics d'on, en el futur, puguin destriar i sobretot cal fer-los estimar la professió, que davant de tot són mestres de vida, mestres a tothora i que tot allò que aprenen i tot allò que succeeix al seu voltant té sempre repercussions educatives en els nens i nenes. Hi ha educació des de l'acte de concepció (les investigacions sobre l'aprenentatge d'embrions i fetus cada cop són més nombroses) fins a l'acte de morir (cada cop més sentim a parlar de pedagogia de la mort, de l'acompanyament, del sofriment); per tant, no ens queda més remei que dir-los que hi ha molta feina a fer i que cal fer-la ben feta, és un dret que tenen els infants i ja sabem que els drets, i sobretot els dels nens i nenes, s'han de defensar sempre, oi?

Extroducció

Si la introducció (intro-ducere) ens condueix cap endintre, l'extroducció és la sortida, i cal una sortida puntual i amb rigor. El problema actual per a la no-obligatorietat és bàsicament econòmic, ho diu Xavier Blanch (1996: 111): «La raó que no sigui obligatori ni tan sols el segon cicle d'Educació Infantil, el cicle de 3 a 6 anys, només pot ser de tipus pressupostari». I ho diu també Emma Ríos (1996: 6), presidenta nacional de la Federació d'Empresaris de Centres Infantiis, FECI 0-6: «Hi ha voluntat política d'abordar l'etapa infantil, però manquen recursos».

Tot fent prospectiva, veiem que el camí que tot això seguirà serà aquest. Talment com el que està succeint amb la reflexió sobre la necessitat que la diplomatura de Magisteri esdevingui una llicenciatura, si no és així és bàsicament per un canvi de mentalitat de l'Administració i els conseqüents problemes pressupostaris.

Albirem cap a on va tot aquest procés, però caldrà precisar quan hi arribarem. La sortida ha estat donada, el tren de l'educació infantil ja fa temps que fa via, caldrà esperar quina serà la parada on s'aturarà, la del sí o la del no, tot responent a la nostra tesi qüestionada que encapçala aquest article.

BIBLIOGRAFIA CITADA

- (1).- BLANCI, Xavier. (1995). Cinc cèntims sobre la reforma educativa. Barcelona: Proa.
- (2).- CODINA, Maria Teresa. (1987). "Protagonista, el grup de 3 anys", a *Infància* (37), pàg. 2-5.
- (3).- CODINA, Maria Teresa. (1988). "Quan el grup de 3-4 anys entri a l'escola obligatòria", a *Infància* (42), pàg. 4-7.
- (4).- DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT. (1996). Currículum d'Educació Infantil. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- (5).- FRESNEDA, Carlos. (1998). "La segunda liberación", a *Integral* (226), pàg. 22-27.
- (6).- GONZÁLEZ-AGÁPITO, Josep. (1989). "Pestalozzi i l'educació de la primera infància", a *Infància* (47), pàg. 4-5.
- (7).- MARÉS, Josep. (1997). "Llars d'infants a debat", a V Reunió Anual de la Societat Catalana de Pediatria.
- (8).- MATA, Marta. (1988). "La integració de l'Educació Infantil al Sistema Educatiu", a *Infància* (45), pàg. 4-9.
- (9).- RÍOS, Emma. (1996). FECI 0-6, a *Escuela Infantil en acción* (10556), pàg. 6.
- (10).- VILARRÚBIES, Pia. (1983). "La funció del parvulari", a *Infància* (10), pàg. 22-25.